

100-річчя від дня народження академіка Любові Трохимівни Малої: мозаїка ювілейних урочистостей

«Не сосчитать ее учеников,
Она в делах их добрых повторялась,
И Малая среди наших земляков,
Великой харьковчанкою осталась...»

*Митрополит Харьковський и Богодуховський
Владыка Никодим
(1921–2011)*

«Время не властно над памятью тех,
Кто жизнь свою отдал людям!
Великий Учитель, создавший нас всех,
Тебя никогда не забудем!»

*С.М. Коваль.
«Ода Любові Трохимівні Малій»*

У харківських науково-дослідних інститутах Національної академії медичних наук (НАМН) України вже стало доброю традицією проведення конференцій пам'яті їх засновників — Данилевських читань, конференцій пам'яті професорів М.І. Сітенка, В.Т. Зайцева та ін. З 2004 р. проводяться Щорічні читання пам'яті академіка Л.Т. Малої. [10]. Цього року ювілейна дата завітала і до нашої установи. 13 січня 2019 р. виповнилося 100 років з дня народження Людини з великої літери, мудрого Вчителя, засновника провідної школи терапевтів та кардіологів в Україні і світі, першого директора Інституту терапії (нині є Національним і носить її ім'я), фундатора створення Академії медичних наук України, жінки з міжнародним визнанням, яка пройшла складними шляхами війни, Почесного громадянина міста Харкова № 1, академіка Л.Т. Малої. Любов Трохимівна була для всіх своїх учнів та співробітників взірцем загальнолюдських та професійних здібностей. Улюблені фрази та цитати видатного лікаря стали «крилатими» для її послідовників [3, 4, 6, 7].

Ще в червні 2018 р. рішенням Верховної Ради України був прийнятий протокол № 87 щодо відзначення на державному рівні 100-річчя від дня народження видатного вченого, лікаря, вчителя, засновника вітчизняної терапевтичної школи, громадського діяча, академіка Любові Трохимівни Малої. Інститут готувався до ювілею, було оновлено Зимовий сад, у ньому з'явилися нові мешканці. Біля Актової зали був викарбу-

ваний профіль Гіппократа з латинським висловом щодо ролі медицини у суспільстві та розміщено картину-дарунок з епізодом із життя цього відомого стародавнього лікаря.

Медична громадськість України відзначила 100-річчя з дня народження видатної харків'янки із світовою славою цілою низкою заходів. Відбулися Ювілейний день терапевта, Вечір пам'яті академіка Малої у музеї відомих харків'ян імені К.І. Шульженко; круглі столи; виступи на радіомовленні (UA — Українське радіомовлення, Харків, 22.01.2019), телебаченні (канал UA — Харків, 12.01.2019); висвітлення діяльності Л.Т. Малої у фахових журналах («Журнал Національної академії медичних наук України», «Український терапевтичний журнал», «Сучасна гастроентерологія»), медичній періодиці («Здоров'я України»), календарях (КГ «Рубаненки та партнери», ХНМУ), українських і харківських газетах («День», «Слобідський край», «Харьковские известия») [8, 11]. Як ознака заслуг Вченого затверджено Пам'ятну медаль Л.Т. Малої; Академічну премію імені Л.Т. Малої з терапії для науковців. 6 березня 2019 р. було відкрито меморіальну дошку на будинку, в якому Любов Трохимівна мешкала [2]. На початку квітня 2019 р. відбулися Ювілейні щорічні читання, під час роботи конференції всі присутні змогли побачити пам'ятник академіку перед Зимовим садом, вийшла з друку Ювілейна пам'ятна книга про Любов Трохимівну із спогадами учнів та сучасників. Тепер докладніше про ці знаменні події.

Ювілейні терапевтичні читання, присвячені 100-річчю від дня народження академіка Л.Т. Малої, 11—12 квітня 2019 року.

Зліва направо: заступник харківського голови з питань охорони здоров'я та соціального захисту населення С.О. Горбунова-Рубан, голова Харківської обласної ради С.І. Чернов, академіки О.М. Біловол, В.І. Цимбалюк, директор ДУ «Національний інститут терапії імені Л.Т. Малої НАМН України» Г.Д. Фадеєнко, заступник голови Харківської обласної державної адміністрації М.Є. Черняк

Директор Музею відомих харків'ян імені К. І. Шульженко О.А. Гроссу і секретар Обласного товариства терапевтів Харківського медичного товариства Д.К. Милославський

17 січня 2019 р. у конференц-залі нашої установи відбувся Ювілейний день терапевта, присвячений 100-річчю з дня народження Вчителя. На заході було зареєстровано 112 вчених, завідувачів терапевтичних та поліклінічних відділень, терапевтів, кардіологів, лікарів загальної практики установ м. Харкова й області. Кандидат медичних наук, старший науковий співробітник відділу артеріальної гіпертензії та профілактики її ускладнень *Д.К. Милославський* розповів про життєвий шлях, наукові досягнення, особисті риси характеру академіка, навів власні спогади про Л.Т. Малу у доповіді «Згадуючи Лікаря, Вчителя, Педагога і Людину з великої літери». Свої думки щодо уявлень про патогенез та лікування хворих з кардіологічною патологією — провідного наукового напрямку досліджень академіка, в історичному та сучасному контексті виклали завідувачий відділом клінічної фармакології

та фармакогенетики доктор медичних наук *Ю.С. Рудик* («Еволюція поглядів на проблему серцевої недостатності»), завідувач відділу ішемічної хвороби серця та метаболічних порушень, доктор медичних наук *С.А. Серик* («Дисфункція ендотелію та її корекція як концептуальний підхід у лікуванні і профілактиці серцево-судинних захворювань») і завідувач кафедри клінічної фармакології та внутрішньої медицини ХНМУ, доктор медичних наук, професор *І.І. Князькова* («Сучасні уявлення щодо лікування, діагностики та профілактики гострого інфаркту міокарда»). Доповідачі констатували, що Любов Трохимівна Мала володіла даром наукового передбачення, тому більшість її фундаментальних розробок, особливо в галузі профілактичної кардіології, надзвичайно актуальні й у наш час. Наукова діяльність академіка Малої сприяла не тільки розвитку нового напрямку медичних досліджень, а й визнанню терапевтичної школи Харківщини як в Україні, так і за її межами.

24 січня 2019 р. у Музеї відомих харків'ян імені К.І. Шульженко відбувся Вечір пам'яті Любові Трохимівни Малої. У залі зібралися люди, небайдужі до пам'яті цієї Людини, та співробітники Інституту. З оглядом життєвого та творчого шляху Любові Трохимівни, її здобутків виступив секретар Обласного товариства терапевтів Харківського медичного товариства *Д.К. Милославський*.

Любов Трохимівна Мала — академік Національної академії наук (НАН) України, академік НАМН України, заслужений діяч науки і техніки України, лауреат Державної премії СРСР, іменних премій корифеїв вітчизняної медицини, Академічної премії з клінічної медицини АМН України, Герой Соціалістичної праці, Герой України. Талановитий Вчитель та педагог, вона з 1946 р. і до кінця життя викладала терапію,

Пам'ятна дошка академіку Л.Т. Малій на будинку, в якому вона мешкала в 1971—2003 рр., м. Харків, Пушкінський в'їзд, 5. 6 березня 2019 року

готувала нові покоління лікарів як завідувач кафедри шпитальної терапії і клінічної фармакології (1955—2003) Харківського Національного медичного університету (ХНМУ). Під її керівництвом захистили дисертації 36 докторів і 188 кандидатів медичних наук. Вона — автор понад 700 наукових робіт, 32 монографій, 26 авторських свідоцтв і 21 патенту.

Як організатор системи охорони здоров'я, академік Л.Т. Мала ініціювала виконання низки кооперативних програм із запобігання провідним серцево-судинним захворюванням, програми CINDY — Україна, Національної програми профілактики і лікування артеріальної гіпертензії в Україні (1999—2012 рр.). Посмертно нагороджена Державною премією України в галузі науки і техніки за цикл наукових фундаментальних праць з кардіології. Американський біографічний інститут в 1996 р. удостоїв її звання «Людина року», а Міжнародний біографічний центр (Кембридж, Велика Британія) включив у видання «2000 видатних вчених ХХ століття» (1998). Їй присвячували книжки, поетичні збірки, пісні. На праці академіка Л.Т. Малої та її школи посилаються понад 350 популярних публікацій. За життя вона набула всенародного визнання, а її смерть залишила почуття неоправданої втрати. Померла Л.Т. Мала 14 квітня 2003 р. після тяжкої нетривалої хвороби на 85-му році життя. Похована академік Л.Т. Мала на алеї Героїв, на 2-му кладовищі м. Харкова, де в 2004 р. був установлений бронзовий бюст великому терапевту [11]. Меморіальні пам'ятні дошки академіку встановлені на фасадах Національного інституту терапії імені Л.Т. Малої НАМН України та ХНМУ. Її ім'я носять Національний інститут терапії НАМН України, кафедра внутрішньої медицини № 2, клінічної імунології та алерголо-

гії ХНМУ. В рамках декомунізації в листопаді 2015 р. проспект Постишева в м. Харкові був перейменований на проспект Любові Малої.

Спогадами про Л.Т. Малу поділилися колишній співробітник обласного радіо *Генрієтта Верба* та екс-керівник прес-служби голови Харківської обласної державної адміністрації (1995—1996) *О.С. Масельського* (1936—1996) *Олексій Яхно*. Останній присвятив вірш моментам свого спілкування з Любов'ю Трохимівною і подарував його співробітникам Інституту. Ці люди особисто зустрічалися з академіком у неї вдома, співпрацювали з нею. Затамувавши подих, присутні прослухали пісню про Любов Трохимівну, написану Митрополитом Харківським і Богодухівським (1989—2011) *Никодимом* (1921—2011). Слухачі були щиро вдячні працівникам музею *О. Гроссу*, *О. Кузьменко* та співробітникам Інституту за можливість ще раз згадати Любов Трохимівну Малу. [5]. На зустрічі було вирішено створити в музеї пам'ятний стенд, присвячений Л.Т. Малій.

19 лютого 2019 р. Національному інституту терапії подаровано портрет Любові Малої роботи харківського митця, члена Співки художників України *Віктора Івановича Ковтуна*, який разом з харківським міським головою (1996—2002), головою ради почесних громадян м. Харкова *М.Д. Пилипчуком* прибув з дарунком до нашої установи.

6 березня 2019 р. сталася подія, на яку чекали всі харків'яни, — відкриття пам'ятної дошки на фасаді будинку за Пушкінським в'їздом, 5, в якому мешкала академік Л.Т. Мала у 1971—2003 рр. У заході взяли участь заступник міського голови з питань охорони здоров'я та соціального захисту населення *Світлана Горбунова-Рубан*, голова Харківської обласної ради *Сергій Чернов*, адміністрація і представники ДУ «Національний інститут терапії імені Л.Т. Малої НАМН України», почесні громадяни м. Харкова, автор меморіальної дошки скульптор *Катіб Мамедов*, медики, небайдужі харків'яни. [2]. Світлана Горбунова-Рубан, колишня головна медична сестра нашої установи, в своїй промові зазначила: «Я багато років знала Любов Трохимівну і працювала поряд з нею. Вона виявляла неймовірно гуманне ставлення до пацієнтів, які чекали допомоги, була великим лікарем, вченим і талановитим учителем. Навчала не тільки професії, а й тому, як потрібно правильно працювати, ставитися до людей, будувати робочі відносини всередині колективу. І ми справді були єдиною родиною». Директор Національного інституту терапії імені Л.Т. Малої НАМН України *Галина Фадєєнко* підкреслила, що Любов

Відкриття бюсту академіку Л.Т. Малій у ДУ «Національний інститут терапії імені Л.Т. Малої НАМН України» 11 квітня 2019 року. Виступ Президента НАМН України, академіка НАМН України, члена-кореспондента НАН України Віталія Івановича Цимбалюка

Зліва направо: академіки НАМН України М.Д. Тронько, О.М. Біловол, заступник харківського голови з питань охорони здоров'я та соціального захисту населення С.О. Горбунова-Рубан, В.І. Цимбалюк, директор ДУ «Національний інститут терапії імені Л.Т. Малої НАМН України» Г.Д. Фадесенко, академік-секретар НАМН України Ю.Г. Антипкін, заступник голови Харківської обласної державної адміністрації М.Є. Черняк

Малу пам'ятають і люблять за все те, чого вона досягла як педагог, клініцист, вчений, громадський діяч. «Дійсно, вінцем своєї діяльності вона вважала організацію інституту, який потім очолювала більше 20 років і в якому зараз працює третє покоління її учнів. А цей будинок — не просто будівля, де вона жила, а місце, куди ми приходили і самі, й на запрошення, щоб обговорити як робочі питання, так і власні проблеми», — зазначила вона. З промовами щодо пам'яті про Любов Малої також виступили проректор ХНМУ, професор Валерій М'ясоєдов та український скульптор Катіб Мамедов.

11–12 квітня 2019 р. відбулася конференція «Ювілейні терапевтичні читання. Клінічна та профілактична медицина: досвід та нові напрями розвитку», присвячена 100-річчю від дня народження академіка Л.Т. Малої. У роботі конференції взяли участь близько 400 науковців та лікарів різних спеціальностей (терапевти, кардіологи, гастроентерологи, пульмонологи, нефрологи, ендокринологи, клінічні фармакологи), лікарі загальної практики — сімейної медицини. Відвідали урочисту подію президент НАМН України, академік НАМН, член-кореспондент НАН України Віталій Іванович Цимбалюк, віцепрезиденти НАМН України академіки Дмитро Ілляч Заболотний та Микола Дмитрович Тронько, члени президії НАМН України, академік-секретар Юрій Геннадійович Антипкін, головний вче-

Бюст академіку Л.Т. Малій у Центральному холі біля Зимового саду ДУ «Національний інститут терапії імені Л.Т. Малої НАМН України», 11 квітня 2019 року

Скульптор — Катіб Сафар огли Мамедов, заслужений художник України, народний художник України, лауреат Міжнародної премії І.Ю. Рєпіна, почесний член Російської академії мистецтв, Почесний діяч мистецтв, член Спілки художників України з 1997 року, педагог, доцент

ний секретар Володимир Анатолійович Міхньов. Серед присутніх були харківські вчені, завідувачі кафедр, директори академічних установ — члени-кореспонденти НАМН України В.В. Бойко, Ю.І. Караченцев, В.М. Лісовий, В.І. Лупальцев; професори М.О. Корж, М.В. Красносельський, Я.Ф. Кутасевич, І.В. Лінський, Г.М. Даниленко, В.В. Мінухін, учні Любові Малої з різних міст України та зарубіжжя.

Участь в урочистому заході взяли заступник голови Харківської обласної державної адміністрації Михайло Євгенійович Черняк, голова Харківської обласної ради Сергій Іванович Чернов, народний депутат України, академік НАМН Олександр Миколайович Біловол, заступник міського голови з питань охорони здоров'я та соціального захисту населення Світлана Олександрівна Горбунова-Рубан, академік НАН України, голова Північно-Східного наукового центру НАН України Володимир Петрович Семіноженко, завідувач кафедри внутрішніх хвороб і сімїотики Державного університету медицини і фармації імені Николає Тестемицану Валерій Федорович Істратій з дружиною (м. Кишинів, Молдова), племінниця Любові Трохимівни Малої Тетяна Олексіївна Сверчкова, яка проживає в м. Києві, почесні громадяни міста, керівники закладів охорони здоров'я та науково-дослідних установ, учні та шанувальники Любові Малої [1].

О 12.00 відбулося урочисте відкриття бюста академіку Л.Т. Малій роботи українського скульптора Катіба Мамедова, у Центральному холі біля Зимового саду з його онлайн-трансляцією в Актівій залі [8]. З теплими спогадами

і промовами про ювіляра виступили академіки НАМН *В.І. Цимбалюк*, *О.М Біловол*, заступник Харківського міського голови *С.О. Горбунова-Рубан*, професор *Г.Д. Фадеєнко*, голова обласної ради *С.І. Чернов*, заступник голови ХОДА *М.Є. Черняк*, директор Державного експертного центру МОЗ України *І.Д. Шкробанець*. У режимі онлайн академіка Л.Т. Малу згадали академік НАМН *В.М. Коваленко*, член-кореспондент НАМН України *О.Я. Гречанина*. Усі присутні пам'ятають академіка Любов Малу як людину-епоху, особистий внесок якої у вітчизняну медицину неможливо переоцінити. Під її керівництвом науковий заклад із кардіологічного диспансеру перетворився на Інститут терапії з потужним науковим кадровим потенціалом та лікувальною базою. Інститут став першим в Україні центром Всесвітньої організації охорони здоров'я. Сьогодні колектив Інституту спрямовує свої зусилля на розвиток профілактичної медицини, як найбільш перспективного напрямку в сучасних умовах. Гості поклали квіти до погруддя академіка і поділилися спогадами, пов'язаними з Любов'ю Малою [9].

За словами присутніх, які добре знали та співпрацювали з нею, видатний лікар виховала численних учнів та врятувала життя багатьох людей. «Вона врятувала велику кількість людей і навчила їх жити із серцевими хворобами. А це справжнє мистецтво», — зазначила заступник Харківського міського голови з питань охорони здоров'я та соціального захисту населення *Світлана Горбунова-Рубан*. У рамках урочистостей відбулася презентація фільму про життя і діяльність Любові Трохимівни Малої в авторському виконанні доктора медичних наук, професора *Сергія Миколайовича Ковалюка*, учня академіка Л.Т. Малої, прозвучала Ода Любові Трохимівні з демонстрацією фотоколажу співробітників Інституту, привітання та нагородження співробітників Інституту від Харківської обласної та міської державних адміністрацій, від НАН та НАМН України, презентація пісні «Женщина по имени Любовь», написана Митрополитом Харківським і Богодухівським (1989–2011) *Никодимом* (1921–2011). Спогадами про вчителя Л.Т. Малу ділився її учень, професор *В.Ф. Істратій* (Молдова), лунали виступи дикторів, артистів та тріо бандуристів «Куцава».

12 квітня в Актівій залі продовжилось вручення грамот та подяк від держадміністрації Новобаварського району м. Харкова. У рамках ювілейної конференції проведено два пленарних засідання, один симпозіум, заслухано 34 доповіді та 43 стендових презентації від провідних вітчизняних та іноземних вчених. У Ювілейних

Монографія «Л.Т. Мала та її спадщина» 2019 року із спогадами учнів та колег, які співпрацювали з академіком Л.Т. Малою

читаннях взяли участь та виступили з доповідями учні академіка Л.Т. Малої професори *Г.Д. Фадеєнко*, *О.Я. Бабак*, *О.Є. Гріднєв*, *С.М. Коваль*, *М.П. Копиця*, *Ю.С. Рудик*, *С.А. Серик*, *І.І. Топчій*, *І.І. Князькова*, *О.М. Ковальова*, *В.Й. Целуйко*, *О.В. Більченко*, *В.Д. Бабаджан*, а також наші гості та друзі, які спілкувались та співпрацювали з академіком Л.Т. Малою: професори *І.П. Вакалюк*, *О.Є. Березін*, *О.І. Мітченко*, *Р.І. Яцишин*, *Л.В. Журавльова*, *О.А. Гончарова*, *Л.М. Яковлева*. Серед найбільш цікавих пленарних доповідей слід відзначити такі: «Неалкогольна жирова хвороба печінки та серцево-судинний ризик: доказові зв'язки» проф. *Г.Д. Фадеєнко* (м. Харків); «Корекція холестази в умовах коморбідної патології: вибір тактики лікування» проф. *О.Я. Бабак* (м. Харків); «Фактори ризику серцево-судинних захворювань і довжина теломер: чи існує взаємозв'язок?», проф. *О.В. Колеснікова* (м. Харків); «Сімейні гіперхолестеринемії: новий погляд на стару проблему», проф. *О.І. Мітченко* (м. Київ); «Артеріальна гіпертензія у молодих», проф. *І.І. Князькова* (м. Харків); «Тромбоемболія легеневої артерії. Фактори ризику, діагностика та лікування», проф. *В.Й. Целуйко* (м. Харків); «Плазмід-індуковані генні механізми антибіотикорезистентності», проф. *О.В. Більченко* (м. Харків); «Еволюція вивчення серцевої недостатності», проф. *О.М. Ковальова* (м. Харків); «Нутрицевтика в ревматології», проф. *Р.І. Яцишин* (м. Івано-Франківськ); «Вплив α -ліпоєвої кислоти на артеріальну жорсткість, маркери дисфункції ендотелію і кардіоваскулярний ризик», проф. *Л.В. Журавльова* (м. Харків); «Кардіоваскулярний ризик у хворих на цукровий діабет 2 типу з абдомінальним ожирінням на тлі нормальної маси тіла», проф. *О.А. Гончарова* (м. Хар-

ків); «Молекулярна алергодіагностика з використанням одно- та багатокомпонентних методів, можливості вибору лікування», проф. В.Д. Бабджан (м. Харків). На симпозіумі «Актуальні питання діагностики та лікування коронарогенних та некоронарогенних захворювань міокарда» було розглянуто питання сучасних напрямів відновного лікування та реабілітації хворих на гострий коронарний синдром (проф. *І.П. Вакалюк*, м. Івано-Франківськ), роль біомаркерів в прогнозуванні перебігу серцевої недостатності та інфаркту міокарда (проф. *О.Є. Березін*, м. Запоріжжя; проф. *М.П. Копиця*, м. Харків), узагальнено досвід коронарних інтервенцій (к. мед. н. *І.В. Полівенюк*, м. Харків). Виступаючі наголошували на важливості персоналізованого підходу до профілактики серцево-судинних захворювань (д. мед. н. *Г.С. Ісаєва*, м. Харків) [1]. У дні Ювілейної конференції також вийшла з друку монографія «Л.Т. Мала та її спадщина» із спогадами учнів та людей, які співпрацювали з нею: академіка НАМН України *О.В. Коркушка*, члена-кореспондента НАМН *Ю.О. Філіпцова*, директора Національного музею історії медицини МОЗ України, проф. *В.П. Шитуліна*, депута-

та обласної ради *М.Д. Пилипчука* та багатьох інших.

У книзі викладено епізоди з життя академіка, шлях у науку крізь призму її власного сприйняття дійсності, історію створення «Дворца спасения и науки» та основні наукові напрями діяльності терапевтичної школи Л.Т. Малої.

Доповідь, присвячена пам'яті академіка Любові Малої, проголошувалась на ХХІІІ Слобожанських читаннях 17 квітня 2019 року «Медики-ювіляри 2019 року». Вийшла в світ стаття до 100-річчя від дня її народження в збірці «Культурна спадщина Слобожанщини» [7].

Про академіка Л.Т. Малу не можна говорити в минулому часі. Сьогодні ми віддаємо данину пам'яті про Любов Трохимівну як живу легенду нашої медицини, берегиню та славного продовжувача традицій вітчизняної терапевтичної школи, видатну особистість ХХ століття, Вченого, Лікаря, Учителя і Людину з великої літери. Ювілейні урочистості ще раз продемонстрували вагомості досягнення школи академіка Л.Т. Малої і рельєфно відобразили ті нові перспективи, на які повинні орієнтуватись співробітники Інституту в душі сучасності.

Підготували

Г.Д. Фадеєнко, Д.К. Милославський

Список літератури

- 100-річчя з дня народження Л. Малої. Ювілейні терапевтичні читання.— URL: <http://www.amnu.gov.ua/index.php?p=news&area=1&newsid=1183&name=100-r-chchya-z-dnya-parodzhennya-l-malo-yuv-lein-terapevtichn-chitannya>.
- В Харькове открыли мемориальную доску Любови Малой.— URL: <http://www.city.kharkov.ua/ru/news/u-kharkovi-vidkrii-memorialnu-doshku-lyubovi-maloi-1148.html>.
- Велика Мала. Правила життя найвідомішого харківського кардіолога // Слобідський край.— 2019. URL: <http://www.slk.kh.ua/multimedia/istoriya/istoriyi-zhittya/velika-malaya.-pravila-zhittya-najvidomishogo-xarkivskogo-kardiologa.html>.
- Виленский Ю. Академик Любовь Трофимовна Мала. Героическая симфония. К 100-летию со дня рождения // Здоров'я України XXI сторіччя.— 2018.— № 24 (445).— С. 38—39.
- Інститут терапії імені Л.Т. Малої НАМН України. 24 січня 2019 року в Музеї відомих харків'ян імені К.І. Шульженко відбувся Вечір пам'яті академіка Любові Трохимівни Малої.— URL: <https://therapy.org.ua/uk/novyny/487—24-sichnya-2019-roku-vidbuvsya-vechir-pam-yati-pochesnogo-gromadyanina-m-kharkova-l-t-maloji>.
- Мала Любовь Трофимовна. Ученики об учителе / Под. ред. проф. Г.Д. Фадеенко.— Харьков: Кроссруд, 2013.— 164 с.
- Милославський Д.К. Берегиня і славний продовжувач традицій вітчизняної терапевтичної школи (до 100-ї річниці від дня народження академіка Любові Трохимівни Малої) // Культурна спадщина Слобожанщини.— 2019.— № 40.— С. 33—52.
- Невська Т. Інтерв'ю щодо пам'яті академіка Л.Т. Малої «Жизнь, посвященная людям» // Газета «Харьковские известия».— № 20 (20) від 23.03.2019.— С. 1, 6.
- Степаненко В. В Харькове открыт памятный монумент к 100-летию академика Любови Малой.— URL: <https://www.objectiv.tv/objectively/2019/04/11/v-harkove-otkryt-pamyatnyj-monument-k-100-letiyu-akademika-lyubovi-maloi/>
- Фадеєнко Г.Д., Милославський Д.К. Видатні постаті, сторінки історії та співпраці харківських державних установ Національної академії медичних наук України (до 25-річчя створення Національної академії медичних наук України) // Укр. тер. журн.— 2018.— № 1.— С. 5—18.
- Фадеєнко Г.Д., Милославський Д.К. Лікар, вчений, педагог і людина з великої літери (до 100-ї річниці з дня народження академіка Любові Трохимівни Малої). Представлена академіком НАМН України О.М. Біловолом // «Журнал Національної академії медичних наук України».— 2019.— Т. 25.— № 1.— С. 104—112.